

TÜRK-İSLÂM MEDENİYETİ

AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Kış ve Yaz Dönemlerinde, Yılda İki Kez Yayınlanan
Uluslar Arası Hakemli Bir Dergidir.

Sayı 7/ Kış

Konya - 2009

16. VE 17. YÜZYILLARDA TAŞRA'DA YASAKÇILAR

Yrd. Doç. Dr. Emine DİNGEÇ*

Özet: Yeniçerilerin, bilindiği üzere savaş zamanları dışında, İstanbul'da yangın söndürmeden, geceleri nöbet tutmaya kadar çeşitli görevleri bulunmaktadır. Yeniçeriler, başkentte kanun ve kuralların uygulanmasından sorumlu oldukları gibi taşrada da aynı benzer görevleri üstlenmişlerdir.

Yasakçılık olarak geçen bu görev yeniçerilerin az bilinen sorumluluklarından biridir. Zaman içerisinde yasakçılık görevi; bir gelir kaynağı olarak düşünülmüş ve arz-talep çerçevesinde hizmet vermiştir. Güvenlik konusunda tedbir almak isteyen tebaa kendisine "yasakçı" istemiş; hizmetten memnun kalmadığı durumda da merkeze memnuniyetsizliğini bildirmiştir. Yasakçılar kanun ve yasaların hayata geçirilmesinde önemli rol oynamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Yasakçılık, Kulluk, Yeniçeri

Forbidders In The Countryside In The 16th & 17th Centuries

Abstract: As known, the Janissaries' duties, outside of wars, was ranging from extinguishing fires to being on duty at nights in Istanbul. They were not only in charge of carrying out codes and regulations in the capitol, but also responsible the similar duties in the countryside.

This duty, named "forbidderhip" (*yasakçılık*), was one of the least known duties discharged by the Janissaries. With the passage of time, this duty was considered as a source of income, and carried out within the rules of supply-demand. Hence, the subjects who wished to get protection demanded forbidder; and in case of non-satisfaction from the service received, they inform the capitol their dissatisfaction. In general, in actualizing codes and rules, forbidders played a salient role during these centuries.

Keywords: Forbiddership, servitude, Janissary.

Giriş

Yeniçerilerin, bilindiği üzere savaş zamanları dışında, İstanbul'da yangın söndürmeden geceleri nöbet tutmaya kadar çeşitli görevleri bulunmaktadır. Yeniçeriler, başkentte kanun ve kuralların uygulanmasından sorumlu oldukları gibi taşrada da aynı görevi üstlenmiştir¹. Yasakçılık olarak geçen bu görev yeniçerilerin az bilinen sorumluluklarından biridir.

¹ R. Murphey, "Yeñi Ceri", *EF*, XI, s. 327.

* Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih bölümü Öğretim Üyesi.

Yasakçılık az bilindiği gibi farklı görevlendirmelere de bu isim verildiğinden karmaşık görünmektedir. Bu görevlendirmenin niteliği net olarak ortaya koyulmamıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri 'kulluk' ve 'yasakçı' ifadelerinin zaman zaman birbirinin yerine kullanılmasıdır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, kulluğu, İstanbul'da bulunduğu mevkinin, semtin ve şehrin inzibatını sağlayan şehir ve kasaba halkının emniyeti için konan karakol, zabıta dairesi olarak açıklamaktadır². *Yasakçı* ifadesinin ise kale kapısını muhafaza edenlere verildiğini bildirmektedir. Böyle olmasına rağmen *Yasakçı* ifadesi bazen İstanbul'da bulunan kulluklar için kullanıldığı gibi bazen de taşrada bulunan kullukların muhafızları için kullanılmıştır³. Bu karışıklık zaman zaman seyahatnamelere yansımıştır. Busbecq'in mektuplarında da bu karışıklığı görmekteyiz⁴. Yine *Yasakçı* tabiri ile yeniçeriler, Sefarethanelerde muhafız olarak görevlendirilmişlerdir⁵. Aslında *Yasakçı* genel olarak taşra kulluklarına verilen addır⁶.

Mehmet Zeki Pakalın, *Lehçe-i Osmani'de Yasakçı'nın muhafaza memuru, kavas, yasavul, alay çavuşu, yol hasekisi şeklinde kullanıldığını belirtir*⁷. Hikmet Tongur'da *Yasakçı'nın öz Türkçe olup, düzenlemek, yöneltmek, önleyip men'etmek anlamındaki yasamak'tan çıkmış olduğunu söyler*⁸. *Yasakçılık görevlendirmesinde, asayiş ve düzenin sağlanması, kanunların gereği gibi uygulanması esas olduğundan bu anlam görev ile örtüşmektedir. Bu amaçla yasakçı, hem İstanbul'da hem de taşrada görevlendirilmiş ve özellikle şehirlerin giriş ve çıkışlarına yerleştirilerek, devletin koymuş olduğu yasaların burada işlerliğini sağlamada ve güvenliğin kontrol altına alınmasında önemli rol oynamıştır.*

Yasakçıların mekansal olarak farklı yerlerde görevlendirilmeleri daha geniş bir çalışmaya konu olacağından burada sadece taşrada görevlendirilen yasakçılar incelemeye alınacaktır. Kale muhafızları ve sefarethanelerde görevlendirilen yeniçeriler çalışmamızda değerlendirmeye alınmamıştır.

² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devlet Teşkilatı'ndan Kapıkulu Ocakları*, C.I, Ankara:TTK, 1988, s. 197 ve s.323.

³ Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, s. 196; Hikmet Tongur, *Türkiye'de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişimi*, Ankara: Kanaat Basımevi, 1946, s. 93.

⁴ Busbecq, Ogier Ghislain de, *Türk Mektupları*, Çev. Hüseyin Cahit Yalçın, İstanbul: Remzi Kitapevi, 1939, s.19.

⁵ Fransız seferathanesini yeniçerilerin altmışıncı bölüğüne mensup yasakçılar muhafaza ederdi. Bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, Ankara:TTK, 1984, s. 278; Ocak kaldırılınca, elçilere Galata Voyvodası maiyetindeki askerlerden muhafız verildi. Bkz. Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, s. 564; Mücteba İlgürel, "Yeniçeriler", *İ.A.*, C.13, s.395.

⁶ Tongur, *Türkiye'de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişimi*, s. 93.

⁷ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.III, (İstanbul: MEB, 1971), s.606.

⁸ Tongur, *Türkiye'de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişimi*, s. 94.

Yasakçı ve Yasakçı için Kullanılan Diğer Terimler

Yasakçı için çeşitli ifadeler kullanılmıştır. Bu çeşitliliği mühimmelerde izlemek mümkündür. 1630-1632 yıllarına ait 85 numaralı Mühimme defterini, *yasakçı* kelimesinin kullanım yaygınlığını tespit etmek için baz alalım. Buna göre yasakçı görevi ile ilgili adı geçen defterde 14 hüküm bulunmaktadır. Hükümlerin içeriğinde yasakçıya atıf yapan kelimeler bulunması bu kelimelerin yasakçı tabiri yerine kullanıldığını göstermektedir. *Kulluk*⁹ ismi bunlardan biridir. Yaygın olarak kullanıldığı düşünülen bu ifade 1630-32 yılına ait kayıtların sadece birinde geçmektedir. Kulluk dışında *değnek*¹⁰ ifadesi de yasakçı yerine kullanılmış olup kayıtlarda sadece bir kez yer almıştır. Değnek tabiri bazen yasakçı kelimesi ile birlikte kullanılmış ve böylece *yasakçı değneği*¹¹ olarak başka bir terim ortaya çıkmıştır. Aynı kelime bazen de kulluk kelimesinin önünde bir rakam belirtilerek *bir değnek kulluk*¹² ve *üç değnek kulluk*¹³ olarak kayıtlara yansımıştır. Bu daha çok bir yere atanmış yasakçı sayısını ifade etmektedir. Taşraya atanan yasakçılar için 16. ve 17. yy.'da yaygın olarak *yasakçı* ifadesi kullanılmıştır¹⁴.

Yasakçı için kullanılan bir diğer ifade ise *yasakçıkulu*'dur. Bu ifadeye 15. yüzyılda çıkan yasaknamelerde¹⁵ daha sık rastlanmaktadır¹⁶. Taşrada görevlendirilen bu yasakçıkları çıkarılan yasaknamelerin yürürlüğe geçmesinde

⁹ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 609; Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, s. 197.

¹⁰ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 609; Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, s. 197.

¹¹ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 205.

¹² BOA, MD, C.85, Hüküm no: 608.

¹³ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 618.

¹⁴ 16. yüzyıl için örnek olarak bkz. BOA, MD, C.3, Hüküm no: 110, 1236,1620.

¹⁵Yasakname, padişahın idari, askeri ve mali konularda yaptığı düzenlemeler ve bu düzenlemelere uyulmadığı takdirde uygulanacak cezaları içeren kanunlardır. Bkz. Ahmet Akgündüz, "Osmanlı Kanunnameleri (Doğuşu, Çeşitleri ve Tarihi Seyri)", *Türkler*, (Editör: Kemal Çiçek, Salim Koca), C.10, s.21.

¹⁶ Robert Anhegger, Halil İnalçık, *Kânûnâme-i Sultânî Muceb-i Örf-i Osmânî. II. Mehmed ve II. Bayezid Devirlerine Ait Yasaknâme ve Kanunâmeler*, Ankara:TTK.; Bkz. Altın yasağı hükmi sûretidür, s. 3; Gümüş yasağı hükmi sûretidür, s. 4; Nevabirde ve gayrı yerlerde olan ma'denlerin yasağı sureti, s. 5-9; Serabrinic ma'denlerinün ve Rudnik'ün yasağı hükmi, s. 11; Zaplanina ve Planina ma'deni ve gümüş yasağı sureti, s.13; Kratova ma'deni ve gümüş yasağı sureti, s.15; Bakır yasağının hükmi sureti, s.16; Bu tuz işlemek yasağı hükmidür, s.28; Saruhan vilayetinde olan tuz yasağı hükmi, s.29; Kızılca- Tuzla'nun yasağı hükmi sureti, s. 30; Tavşanlı tuzu yasağı hükmi sureti, s.32; Vilk-eli vilayetler tuz yasağı hükmi, s.38; Burusa'da olan gümrük yasağı hükmi, s.40; İstanbul'da olan İbrüşim yasağı hükmi, s. 43; İstanbul ve Galata gümrüğü hükmi sûreti, s.49; İstanbul'un Dalyanı yasağı hükmi sûreti, s.55; İstanbul'da olan mûmhâne hükmi sûreti, s.56; İstanbul'da ve Galata'da dellâllük kânûnnamesi, s.57; Kapan yasağı hükmi sûreti, s. 59; Deniz kenarında olan yalılarda denize tahul satmamağa, s.61; Gelibolu bâzârinun yasağı hükmi sûreti, s.61; Aydın-eli'nde olan susam yasağı hükmi sûreti, s.67; çeltük yasağı hükmi sûretidür, s.68; Kânûnâme-i Mihaliç hükmi sûreti, s.70; Edrene Adasunun yasağı hükmi sûreti, s.72; Altun yasaknâmesi sûretidür, s.84; Yasaknâme-i İskelehâ-i Vidin ve Semendere, s.85.

etkili olmuşlardır¹⁷. Yasaknamelerde genellikle isim belirtilmemiş fakat yasağın uygulanması için bir kulun atandığı belirtilmiştir. Yasakçıkulları olağanüstü yetkilerle atanmıştır. Burada karşımıza çıkan soru, 15. yüzyılda yasaknamelerde geçen yasakçıkulları ile 16. ve 17. yüzyılda görevlendirilen yasakçuların statü, görev ve yetkilerinin aynı olup olmadığıdır.

Yasakkulu veya yasakçıkulu da (15 yy.), *yasakçı* gibi merkezden atanmakta ve belirli bir konuda bir yasağın uygulanmasını sağlamaktaydı. Fatih ve Bayezid dönemlerinde yasaknamelere yansıyan durum daha çok yasakçıkullarının madenler ve işletmeleri, tuzlalar ve işletmeleri, para ve tedavülü, gümrük ve kapan nizamları ve hazineye ait bazı gelirlerin tahsili hakkında görevlendirilmiş olmalarıdır¹⁸. Bu durumda yasakkullarının mali ve idari açıdan önemli rol oynadığı görülmektedir. Yasakkulları, devletin ekonomik çıkarlarını gözetleme boyutunda özellikle yasak ürün kaçakçılığının önüne geçilmesinde etkili olmuşlardır. 16. ve 17 yüzyılda *yasakçı* olarak görevlendirilen yeniçeriler yine gümrük kapılarında, pazarlarda denetleme görevlerini sürdürmüşlerdi. Ekonomik açıdan devletin ve tebaanın haklarını korumada söz sahibi olmuşlardır. Bu anlamda 15.yy.'da geçen yasakkulu ifadesi ile 16. ve 17. yy.'da kullanılan yasakçı ifadesi birbirini karşılıyor olmalıdır. Bu arada tarama sözlüğüne göre yasakkulu, yasakçıkulu veya yasavul yine yasakçı görevini ifade etmektedir. Yasavul kelimesi de yasakçı muhafız anlamında kullanılmıştır¹⁹.

Yine bir başka konu yasakçılığın başlangıç tarihinin ne zaman alınacağı konusudur. Özer Ergenç, yasakçılığın yol kesme, adam öldürme ve gasp olaylarının fazlaşması nedeniyle olağanüstü şartlar dolayısıyla ortaya çıktığını ifade etmekte ve 16. yüzyılın sonlarında duyulan ihtiyaç ile oluştuğunu belirtmektedir²⁰. Her ne kadar Ergenç bu atamaların 16. yüzyıl sonlarından başladığını belirtse de Yasakçı atamaları Fatih Sultan Mehmet'ten itibaren vardır. Bu görevin Fatih'ten itibaren kurulmuş olduğu Divan-ı Hümayun'da bir sorunun görüşülmesi nedeniyle mühimme kaydına yansımıştır. Bu kayda göre, Tırnova kasabasına yasakçı olarak gönderilen Şa'ban isimli yeniçerinin göreve başlaması kadı tarafından engellenmiştir. Bunun üzerine gönderilen hükümde bu görevin *Fatih Sultan Mehmet Han zamanından beri yapılageldiği* belirtilmiş *ve görevin yürütülmesi istenmiştir*²¹.

¹⁷ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.III, Tan Matbası, 1959, s. 1484.

¹⁸ Bkz. Dipnot 11.

¹⁹ *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*, C.IV, Ankara: TDK, 1957, s. 851; Şeyhi, *Şeyhi Divanı: Tarama Sözlüğü ve Nüsha Farkları*, Ankara:TDK, 1942, s.94.

²⁰ Özer Ergenç, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara: Ankara Enstitüsü Vakfı, 1995, s.72.

²¹ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 527.

Bu durumda yasakçılık Fatih Sultan Mehmet'ten itibaren vardır. 16. yüzyıldaki yasakçı yapılanması bir anlamda muhafız özelliklerinin ön plana çıkması ile ilgilidir. Kanuni dönemi yasakçılık görevi için bir dönüm noktasıdır. Bu dönemde yasakçılık yaygınlık kazanmış olup, asayiş ile ilgili görevlendirmeler ön plana çıkmıştır. Kanuni'nin oğulları arasında geçen Konya Savaşı veya Bayezid Va'kası olarak nitelendirilen olay bu dönüm noktasının kaynağıdır. Kanuni daha hayatta iken oğulları Selim ve Bayezid taht kavgasına tutuşmuşlar ve kavga bir savaşla sonuçlanmıştır. Bayezid taht için isyanında, ulufeli olmak isteyen tımar erbabını yanına toplamış ve savaş sonrasında başarılı olamayan tımarlı sipahiye devletin güveni kalmamıştır²². Konya Savaşı'ndan önce sancakbeyleri ve subaşıllara ait olan asayiş sağlama genellikle tımar sahipleri tarafından yapıyor olmasına rağmen Kanuni'nin tımar erbabına güveni kalmayınca²³ asayiş sağlamak için devlet özellikle Konya savaşı'nda Selim'i destekleyen yeniçerileri kullanma yoluna gitmiştir²⁴. Böylece devlet ile yeniçeri arasında bir güven tazeleme gerçekleşmiş ve *yasakçı* olarak taşraya görevlendirilen yeniçeriler, asayişin sağlanmasında daha geniş bir yelpazeye sahip olmuşlardır.

Yasakçı'nın Görevlendirilmesi

Yasakçı atamaları taşradan gelen talep üzerine yapılmaktaydı. Kaza halkı kendilerine muhafaza için yasakçı isterler ve bu istek üzerine atama gerçekleşirdi²⁵. Örneğin, Şile ve çevresinde bazı deveci, at oğlanları ve orduların ücretsiz mal ve zahire almaları, zorla otlak ve samanlarını alıp, tarlalara katır ve deve salmaları, zorla evlere girip kadın ve oğlanlara tecavüz etmeleri üzerine kadı bir yasakçı atanmasını talep etmiştir²⁶. Bu durum üzerine Şile kadısına gönderilen hükümde '...arz ittüğün üzere yasakçı dahi irsal olunur' ifadesi geçmektedir²⁷.

Yerel yönetimden yasakçı talebin gelmesi finansal açıdan da önemliydi çünkü yasakçı kulları için tebaadan belirli miktarda para toplanmaktaydı²⁸. Bu durum zaman zaman suistimallerin çıkmasına neden oluyordu. Örneğin Midilli'ye

²² Şerafettin Turan, *Kanuni'nin Oğlu Şehzâde Bayezid Vak'ası*, Ankara: TTK, 1961, s.176.

²³ Bayezid'in yanında savaşan tımar sahiplerinin suçlu olarak aranmaya başlamasıyla yeni bir asayiş sorunu gündeme gelmiştir. Böylece eşkiyalık hareketlerini artmıştır. Bkz. Turan, *Kanuni'nin Oğlu Şehzâde Bayezid Vak'ası*, s.176 -177; İlgürel, "Yeniçeriler", s. 390.

²⁴ Osmanlı Devleti'nde kolluk hizmeti için bkz. Tongur, *Türkiye'de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişimi*. ; Halim Alyot, *Türkiye'de Zabıta Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu*, Ankara:Kozan Ofset, 2008.

²⁵ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 142; Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, s. 197.

²⁶ 15 Temmuz 1559. Bkz. BOA, MD, C.3, Hüküm no: 110.

²⁷ BOA, MD, C.3, Hüküm no: 110.

²⁸ *Yasakçı ve acemi oğlan tekâlifi* olarak diğer örfi vergiler arasında yer alan bu vergi 18. yüzyıl kayıtlarına da yansımıştır (1735-1743 yılları arası Kıbrıs Şer'îye Sicilleri). Bkz. Ali Erdal Özkul, *Kıbrıs'ın Sosyo-Ekonomik Tarihi 1726-1750*, İstanbul: İletişim, 2006, s. 272.

atanmış olan yasakçılarının oniki karyeye görevlendirilmişler iken görev yerleri dışındaki karyelerden de para istemeleri sorun çıkarmıştır²⁹.

Yasakçı görevine atanmakta gönüllülük esastı. Ocaklılardan yasakçı atanmak isteyen yeniçeri bu isteğini Kethüda Saracı aracılığıyla Kethüda Bey'ine iletirdi. Kethüda Bey'i görev tevcihi sırasında yeniçeri ocağında tecrübe görmüş ihtiyarlara verilmesine dikkat ederdi. Gençlerin bu görevi yerine getirmede zorlanacakları, halkı koruyacak yerde, sorun çıkaracakları düşünülürdü³⁰.

Yasakçı, genellikle dergah-ı mualla yeniçerilerinden seçilmekte idi. Atamalarda, yeniçerinin hangi bölükten olduğu belirtilmekteydi³¹. Bölük konusunda bir sınırlama bulunmamaktaydı. Görev yeri ve görevi açık olarak belirtilirdi³². Kethüda'nın onay verdiğini gösteren mühürlü mektub ile atama gerçekleşirdi³³. Kethüda sefere gittiği zaman Kethüda mühürü Kethüda Saracı'nda kalır ve tevcih mektubu bu mühür ile mühürlenirdi³⁴.

Yasakçı atamaları Kethüda için de gelir kaynağıydı. XVII. Yüzyılın başlarında taşra yasakçılarının atamalarından dokuz ay için üç kuruş ile onbeş akçe alınırdı. Bunun onbeş akçesi katibin geri kalanı ise kethüda beyin idi³⁵. Taşrakulları sayı bakımından toplandığında bir hayli fazla olduğundan onlarla ilgili bilgiler tutulması ve paraların tahsili Kethüda Bey'inin bir katibi ve bir saracı tarafından yapılırdı³⁶.

Yeniçeri kethüdasının bulunmadığı durumlarda yerine bakan kişi yasakçı atamasını gerçekleştirirdi. Bu kişi yine ocağın yüksek rütbeli askerlerindendi. 30 Nisan 1618 tarihinde Sofya'ya atanan Kurt adlı yeniçeri, Zağarcıbaşı³⁷ Ali'nin mektubu ile görevlendirilmiştir³⁸. Zağarcıbaşı Kethüda'dan sonra ocağın en üst rütbeli komutanlarından. Zağarcıbaşı dışında yine ocağın rütbeli komutanlarından olan Sekbanbaşı'da³⁹ atama gerçekleştirmiştir. 1630-1632 yılları

²⁹ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 205

³⁰ Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, s. 564.

³¹ Örneğin; Dergahı mualla yeniçerilerinden Sekizinci cematte Bkz. BOA, MD, C.82, Hüküm no: 265.

³² BOA, MD, C.6, Hüküm no: 691.

³³ Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, s. 196.

³⁴ Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, s. 196.

³⁵ 16. yüzyıl sonu ie 17. yüzyıl başlarında bir kuruş altmış akçe ile seksen akçe arasında geçmektedir. Bkz. Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, s. 197.

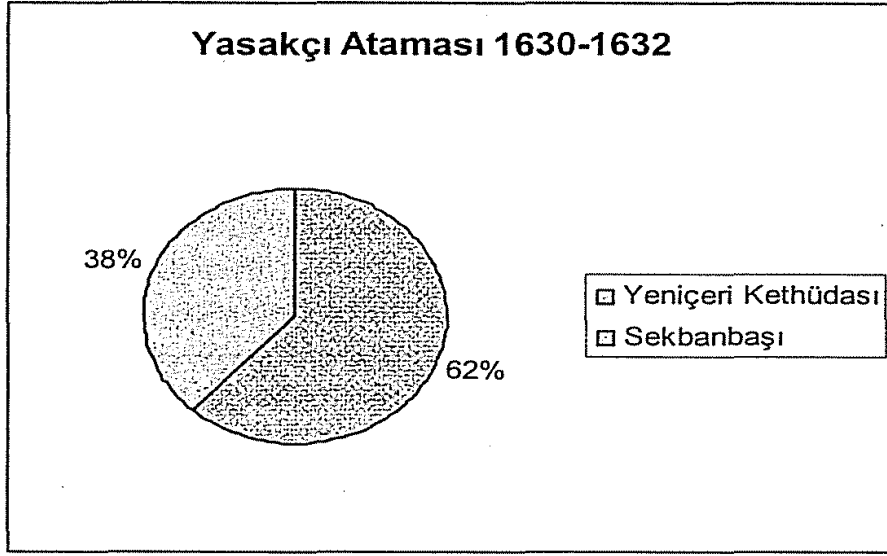
³⁶ Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, s. 196.

³⁷ Yeniçeri ocağının altmışdördüncü ortasının kumandanıdır. Padişahlar tarafından avda kullanılan zağarları yetiştirirler. Bkz. Pakalın, C.III, s.645.

³⁸ BOA, MD, C.82, Hüküm no: 265.

³⁹ Sekbanbaşı, Osmanlılarda av teşkilatıyla ilgilenen Yeniçeri ocağının altmışbeşinci ortasının kumandanıdır. Bkz. Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, s. 192.

arasında yapılan yasakçı atamalarının %62'si yeniçeri kethüdasının mektubu, %38'i ise sekbanbaşının mektubu ile gerçekleşmiştir⁴⁰.

Tablo. 1. BOA, MD, C.85.

Yasakçıların yaptığı görevden memnun kalınmadığı zaman değiştirilir, görevlendirme yeniden yeniçeri arasından olurdu. Örneğin: 7 Aralık 1630'da Selanik'te bazı yerlere yasakçılık hizmetini yürütmekte olanlardan alınıp Dergâh-ı Mualla yayabaşlarından Muslihiddin'e verilmiş ve bundan sonra da yasakçılık hizmetinin adı geçen kişi tarafından yanında bulunan yeniçerilerce yürütülmesi istenmiştir⁴¹.

Taşrada yasakçı olarak görevlendirilen yeniçerilerin başına da yasakçıbaşı denilmektedir⁴². Yasakçıbaşılığın yeniçerilerden yayabaşlarına verilmesi bir gelenektir⁴³.

Yasakçıların Görevleri

Yasakçıların görevi, şehire gelen yol girişleri ve asayiş yönünden çok önemli sayılan stratejik noktaları göz altında tutmak ve devletin buralar hakkında koyduğu yasakları uygulamaktan ibaretti. Alım satım ve taşınmaları kısıtlı olan kimi maddeler üzerinde düzene aykırı iş yapanların kontrolleri de yasakçılara ait

⁴⁰ Bkz. Tablo 1.

⁴¹ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 76.

⁴² Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimai Tarihi (1453-1559)*, C.II, İstanbul: Cem Yay., 1995, s.77; Ergenç, XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya, s.73.

⁴³ Ergenç, XVI. Yüzyılın Sonlarında Bursa, Ankara: TTK, 2006, s. 138; Başka bir örnek: '..Dergâh-ı Mu'allâm yayabaşlarından olup mâhruse-i mezbûrede yasakçıbaşı olan...' Bkz. BOA, MD, C.6, Hüküm no: 691.

bulunuyordu⁴⁴. İskele hizmeti, emin ayidesi, bac-ı bazar, mahalle ve çarşı-pazar tüm yasakçılık hizmeti⁴⁵, araba pazarı yasakçılığı⁴⁶ ve kapı ve şehir içinde kanunların uygulanmasını sağlamak için⁴⁷ yasakçılar görevlendirilmişlerdir. Liman kentlerinin bulunduğu yerlerde yasakçılar ön plana çıkmışlardır. Çarşı ve pazarlarda gerek alım satımı denetlemişler gerekse asayiş-i sağlanmışlar güvenli bir ortamda alış-verişin yapılmasını sağlamaya çalışmışlardır.

Taşrada görevlendirilen Yasakçıklarının çıkarılan yasaknamelerin yürürlüğe geçmesinde etkili olması dışında görevlendirilmeleri sözkonusudur. Bu görevlendirme asayişin sağlanması ve muhafızlık görevlerini de içermektedir⁴⁸.

Yasakçının çıkan yasaları korumakla ilgili görevi bir mühimme kaydına şöyle yansımıştır. Hristiyanların Müslümanlara şarap satması yasaklanmış olmasına rağmen 5 Şubat 1565 tarihinde Edirne'ye Manyas kapısından araba ile şarap getirildiğinin haberi alınmış ve bu yasağın ihlal edildiği tespit edilmiştir. Bunun üzerine buraya bir yasakçı gönderilerek, bu yasakçıdan emre uymayanların yakalanması istenmiştir⁴⁹.

7 Kasım 1560 tarihinde Aydın Beyi'ne gönderilen hükümde ise yasakçıların asayiş için olan görevleri çok açık olarak yansımaktadır. Bu hüküm aynı zamanda yasakçıların görevlerini yaparken can güvenliklerinin de tehlikede olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Aydın ve Alaşehir'de pazarlarda kılıç, kalkan, bozdoğan, ok ve yay gibi aletlerle gezen leventlerin Müslüman halkı rahatsız etmesi üzerine görevli olan yasakçı duruma müdahale etmiştir. Bu leventleri '*edebiniz ile olun*' diyerek uyarmıştır. Bunun üzerine leventler yasakçıya nacak, kılıç vs. ile saldırmış ve yasakçıyı yaralamışlardır⁵⁰.

Yasakçılar, mukataaya verilen yerlerin paralarının tahsili sonrasında bu paraların İstanbul'a getirilmesinde gerekli olan güvenlik sisteminde de görevlendirilmişlerdir⁵¹. Ayrıca kayıtlarda *tereke yasakçılığı* da geçmektedir⁵². Bu yasakçılık da hububat yasakçılığı olmalıdır.

⁴⁴ Akdağ, *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimai Tarihi (1453-1559)*, C.II, s.77.

⁴⁵ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 457.

⁴⁶ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 710.

⁴⁷ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 76.

⁴⁸ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.III, Tan Matbası, 1959, s. 1484.

⁴⁹ BOA, MD, C.6, Hüküm no: 691.

⁵⁰ BOA, MD, C.3, Hüküm no: 1620. Başka bir örnek için Bkz. Ergenç, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, s.74-75.

⁵¹ Malkara kadısına gönderilen bu hükümde; '*...İbrahim nâm kimesneye mukâta'ya virüp hâliya tahvilleri tamam olup mezbûr İbrahim'in zimmetinde bâkileri olmağın bakâya-i mezbureyi İbrahim'den ahz etmek için mezbûrân mültezimler mahmiyye-i mezburede olan yeniçerülerden yoldaş talep idüp ve bu makûle haric-i kazada olan masâliha yasakçı irsâl olunmak âdet-i kanun olmağın mahmiyye-i mezbure yasakçılarından Ali nâm yeniçeri irsâl olup kasaba-i mezbûreye varup mezkûr İbrâhim'den iki bin beşyüz akçe ahz idüp mahmiyye-i mezbure cânibine müteveccih olup tah-ı kazânda Kâfir-Balabanlı nâm karyeye değın gelüp...*' Tarih: 11 Haziran 1560. Bkz. BOA, MD, C.3, Hüküm no: 1236.

Yasakçılık konusunda ilginç bir örneği Özer Ergenç vermektedir. *Efrenç yasakçıları*, Osmanlı padişahı tarafından verilen ahidnameler uyarınca Osmanlı devletinde ticaret yapmaya gelen yabancı tüccarların yanında bulunan yeniçerilerdir. Bunlar, yabancı tüccarların can ve mal güvenliklerini sağladığı gibi yasalara uygun bir şekilde ticaret yapmalarını sağlamaktaydı⁵³.

Asayişin sağlama ile görevlendirilen yasakçılar suçluları yakalamak ile sorumlu idi. Hatta bazı durumlarda yakalanan suçlular yasakçılara teslim edilirdi. Özellikle XVI. yüzyılın sonlarında sahte kapıkulu olarak ortaya çıkanları takip ve yakalamak bunların göreviydi⁵⁴. Örneğin: 5 Kasım 1565 tarihinde Acemioğlan kıyafetindeki bazı kişiler kadınlar zindanını bastıkları gerekçesi ile yakalanarak yasakçıbaşına teslim edilmişlerdi⁵⁵.

Yasakkulları, çıkarılan yasaknamelerin yürürlüğe girmesinde etkendirler. Padişah tarafından çıkarılan yasakların uygulanmasında denetleyici görevinde olduklarından kendilerine görevlerini yerine getirebilmeleri için geniş yetkiler verilmiştir. Yasakçıların görevlendirilmeleri sancakbeyi, subaşı ve kadı gibi vilayet amirlerine de bildirilir ve bu kişiler kanunların uygulanması için yasakkuluna yardım etmeleri hususunda uyarılırdı. Yasakçılar şehrin güvenliğinin sağlanmasında subaşının yanında yer alırdı⁵⁶.

Yasakçılar görevlerini yerine getirebilmek için tüfek kullanma ve taşıma hakkına sahipti⁵⁷. Yerel ihtiyaca göre görevlendirme yapıldığından taşrada bulunan yasakçıların sayılarını belirlemek oldukça güçtür. Her kaza ve şehirde yasakçı yoktu⁵⁸. Sorunun büyüklüğüne veya bölgeye göre bazen tek bir yasakçı atanırken bazen de yasakçı sayısı artmaktaydı⁵⁹.

Hem Koçi Bey hem de Kemankeş Kara Mustafa Paşa⁶⁰ taşrada görev yapan Yasakçıların genellikle İstanbul'da aynı hizmet için görevlendirildiğini

Malkara kadısına gönderilen bu hükümde; '...masâliha yasakçı irsâl olunmak âdet-i kanun olmağın mahmiyye-i mezbure yasakçılarından Ali nâm yeniçeri irsâl olunup kasaba-i mezbûreye varup mezkûr İbrâhim'den iki bin beşyüz akçe ahz idüp mahmiyye-i mezbure cânibine müteveccih olup tah-ı kazânda Kâfir-Balabanlı nâm karyeye değin gelüp...'

⁵² BOA, MD, C.16, Hüküm no: 186.

⁵³ Ergenç, XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya, s.74.

⁵⁴ İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilât ve İdare Tarihi*, Ankara: Cedit Yay, 2007, s. 285; Ergenç, XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya, s.73.

⁵⁵ BOA, MD, C.5, Hüküm no: 482.

⁵⁶ Ergenç, XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya, s.74.

⁵⁷ Yeniçeri ve sipahiler dışındaki kişilerin tüfek taşıması yasaklanmıştı. Bkz. BOA, MD, C.5, Hüküm no: 482.

⁵⁸ Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, s. 196.

⁵⁹ Tarih: 15 Mart 1572. Bkz. BOA, MD, C.12, Hüküm no: 1035.

⁶⁰ IV. Murat ve I. İbrahim zamanlarında sadrazamlık yapan Kemankeş Kara Mustafa Paşa, padişaha devlet hakkında bilgi vermek amacıyla yazdığı bilinmektedir. Bkz. Faik R eşit Unat, 'Sadrazam

bildirmektedir⁶¹. Bu anlamda, İstanbul kalelerinde ve asayişinde görev alacakların bu konuda deneyim kazanmaları için önce taşrada görevlendirildiklerini söyleyebiliriz.

Yasakçıların Sosyal Konumları

Taşra kullukları 9 ay için görevlendirilmişlerdir⁶². Bu kişiler görev yaptıkları yerlerde itibar sahibi kişiler olup isimleri, kadı ve subaşı gibi yönetim açısından önde gelen kişilerle birlikte anılırdı⁶³.

Taşrada görevli olan yeniçeriler Hülya Taş'ın tespitleri ile belli bir hayat standartını yakalamışlardır. Taş, yeniçeriler veya dergâh-ı âli çavuşlarından pek çoğunun hanelerinde hizmetlerini görecek gulâm yada cariyeler bulunduğunu belirtir⁶⁴. Taşrada görevli olan yeniçeriler daha çok 'Ağa' veya 'Bey' ünvanı kullanmışlardır.

Yasakçılar, dergâh- mualla çavuşlarıdır. Dergâh- mualla çavuşları denilen saray çavuşları, Beylerbeyi çavuşları adındaki ünlü askerlere göre daha üstündür⁶⁵. Bu anlamda da Yasakçılar taşrada sosyal konumları itibarı ile önde gelen kişiler arasında sayılmaktadır.

Yasakçılığın yeniçeriler arasında tercih edilen bir görev olması bu görevin itibarlı olduğunu yansıtabilir. Bununla ilgili bir mühimme kaydı şöyledir: Varna iskelesi ve çevresine Yeniçeri Kethüdasının arzı üzerine dergah- mualla yeniçeri çorbacılarından Hasan subaşıya tevcih edildiği halde aynı görev Sekbanbaşı tarafından gediklilerden Hasan'a verilmiştir. Her iki kişinin görevi istemesi sorun olmuş ve kargaşa, hizmetin Yeniçeri Kethüdasının atamasının geçerli kılınması ile çözülmüştür⁶⁶.

Yasakçılık, konumu itibarı ile tercih edildiği gibi aynı zamanda bir terfi aracı olarak da kullanılmıştır. Bağdat Seferi buna çok güzel bir örnektir. Bağdat seferinden sonra savaşta yararlılık gösteren yeniçeriler yasakçılık hizmetine atanmışlardır. Bu sefer sonrasında yararlılık gösteren yeniçerilerin atandıkları yerler şöyledir: Yenice-i Karasu⁶⁷, Midilli, Molova, Kolonya⁶⁸, Vidin⁶⁹, Debri⁷⁰, Selanik'te

Kemankeş Kara Mustafa Paşa Lâyhası', *Tarih Vesikaları*, C. I, S. 1-6, Haziran 1941- Mays 1942, s. 443-444. Ayrıca Kemankeş Mustafa Paşa için Bkz. "Kemankeş Mustafa Paşa", İ.A.

⁶¹ *Koçi Bey Risalesi*, (Sadeleştiren: Zuhuri Danışman), İstanbul: MEB, 1993, s.79-80.

⁶² Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, s. 196.

⁶³ Evliya Çelebi İstanbul'da Arnavutköy'ü anlatırken akıntıburnundan içeri bir körfez limanlı yer olduğunu ve buraya kış mevsiminde yüzlerce geminin uğradığını ve bunların hakiminin Galata naibi, subaşı, yasakçı ve bostancıbaşı olduğunu belirtir. Bkz. Seyit Ali Kahramanlı, Yücel Dağlı, *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: İstanbul*, 1. Cilt, 2. Kitap, İstanbul:YKY, 2008, s.414.

⁶⁴ Hülya Taş, *XVII. Yüzyılda Ankara*, Ankara: TTK, 2006, s. 148.

⁶⁵ Mehmet Şeker, *Gelibolulu Mustafa' Âli ve Mevâ 'idii'n – Nefâis Ff-Kava' idi'l–Mecâlis*, Ankara:TTK,1997,s227

⁶⁶ BOA, MD, C.82, Hüküm no: 111.

⁶⁷ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 150.

Vardar kapısı, Bâb-ı Yolu, Bâb-ı Kelemerye, Bâb- Kule, Gümrük, Panayır-ı Kefere, Selhane-i Malta, Büyük Beşik, Kolpoz, Agostos, Yundoğlanı, Küleki, Bazargâh ve Ganiçe (?)⁷¹, Bergos⁷², Tırnovi,⁷³ İsmail⁷⁴, Karasu kazasının Taya (?) köyü⁷⁵ ve Deبری kazası⁷⁶.

Yasakçılığın tercih edilen bir görev olması gelirinin de yüksek olduğunu düşündürmektedir. Fakat yasakçı için ne kadar vergi toplandığı konusunda bir kayda rastlanılamamıştır. Atanan yasakçıların ulufe yanında görevlerine ek olarak ücret almaları yasakçılığın yeniçeriler arasında tercih edilmesini sağlamaktadır.

Yasakçıların Görev İhmalleri ve Görevden Alınışları

Yasakçılardan öncelikle beklenen davranış biçimi sadakattir⁷⁷. Bu anlamda devlete olan bağlılığından emin olunan kişiler yasakçılık görevine getirilmiştir. Yasakçıdan görevini gereken titizlik içinde yapması beklenmişti.

Yasakçı, görevlendirilmesi esnasında, özellikle hariçten kimselerin, görevine karışmasına engel olması konusunda uyarılırdı⁷⁸. Bu, yasakçının görevini bağımsız bir şekilde yapmasını sağlamak için alınmış bir uygulamaydı. Yasakçının bağımsız davranması görevinin icrasında gerekiyordu. Yasakçının merkezden kısa bir süre için atanmış olması, bir anlamda taşrada bulunanlarla kişisel ilişki geliştirecek kadar bulunmaması, alacağı kararlarda ve yapacağı uygulamalarda daha objektif olmasını sağlamaktadır.

Tebaanın verilen hizmetten yararlamasına ve yasakçıdan memnun kalmasına önem veriliyordu. Fakat yasakçıdan beklenen hizmet her zaman istenilen doğrultuda gerçekleşmemekteydi. Taşrada yasakçı ile ilgili bir memnuniyetsizlik merkeze yansıdığına şikayet konusu görüşülür ve Divan-ı Hümayun'da bir karara bağlanırdı. Örneğin 10 Ocak 1565 senesinde Veziriazam İbrahim Paşa Evkafından Fener kazasında bulunan Maşkolar Pazarı'na yasakçı tayin olunanların ehl-i bazara ve halka zulmettikleri konusunda divan-ı hümayuna şikayet gelmiştir. Şikayet doğrultusunda durum görüşülmüş ve buraya atanan yasakçılardan halkın memnun olmadığı anlaşılmıştır. Yasakçıların görevden alınmaları da şu şekilde belirtilmiştir; 'mâdâm ki re'aya canibinden yasakçı talep olunmaya yasakçı tayin edip

⁶⁸ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 180.

⁶⁹ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 456.

⁷⁰ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 152.

⁷¹ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 76.

⁷² BOA, MD, C.85, Hüküm no: 710.

⁷³ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 617,

⁷⁴ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 609.

⁷⁵ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 608.

⁷⁶ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 142.

⁷⁷ 'hizmeti mezburede sadakat-i istikamet ile...' Bkz. BOA, MD, C.85, Hüküm no: 527.

⁷⁸ BOA, MD, C.85, Hüküm no: 76; 142; 457; 527.

göndermeyesin⁷⁹. Yasakçıya ihtiyaç kalmadığında veya hizmetten memnun kalınmadığı zaman yasağının görevi sona ermekteydi.

Tebaanun yasağcı talep etmeleri yasağcı atamaları için gerekçe olurken, bu talebin sona ermesi de görevlerinin sonlanması için yeterli bir nedendi. Tebaanın şikayetlerinin dikkate alınması ve hizmetten memnun kalmadıkları zaman da değişmesini talep etmeleri çağına göre modern bir anlayıştır. Taşradaki yasağcılığın sona ermesi yine Kethüdanın mektubu ile gerçekleşmekteydi⁸⁰.

Yasağcılardan görev ihmalleri veya görevlerinde yaptıkları uygunsuzluk dışında görev çatışması yüzünden memnun olmayan bir grup vardı: Sancakbeyleri ve kadılar. Yasağcılar zaman içerisinde asayiş işlerini yavaş yavaş ellerine almışlar ve sancakbeylerinin görevlerine tecavüz etmişlerdi. Suçluları mahkemeye taşıyan yasağcılar, sancakbeyinin aldığı cürüm ve cinayet resmini de kendileri almaktaydı. Yasağcılar, cürüm cinayet dışında nikah muamelelerinden de para alıyorlardı⁸¹. Sancakbeyi ve kadılar, görevlerine ve ekonomik çıkarlarına ortak olan yasağcılardan rahatsız olmuşlar, yasağcılarının kaldırılması için girişimde bulunmuşlardır. Buna bir örnek 1564 tarihinde Aksaray'da yaşanmıştır. Aksaray halkının talebi üzerine altı yasağcı buraya gönderilmiştir. 28 Rebiülevvel 972 / 3 Kasım 1564 tarihli mühimme kaydına göre Aksaray Sancakbeyi ve toprak kadısının atanan yasağcılarının halka zulmettikleri konusunda şikayeti bulunmaktadır⁸². Böyle bir şikayet yasağcılarının görevden alınmasını gerektirmektedir. Yapılan araştırma sonunda halkın atanan yasağcılardan memnun oldukları hatta yasağcılara var oldukları için dua ettikleri tespit edilir.⁸³ Böylece yasağcılar görevlerine devam ederler. Bu durum Yasağcı'nın görevi ile Sancakbeyi ve kadının görevlerinin çakışması sonucu özellikle sancakbeyinin alması gereken niyabet vergisini yasağcının almasından kaynaklanıyor olabilir. Gelir kaynağı azalan sancakbeyi ve kadılar yasağcılarını kendi bölgelerinde istememeye başlamışlardır. Yukarıdaki örnek de halkın memnun olmasına rağmen toprak kadısı ve sancakbeyinin şikayetinin nedenini açıklamaktadır.

16. yüzyılın sonlarında Anadolu'nun bir çok yerinden yasağcılar ile ilgili şikayetler gelmeye başlamıştır. 15 Ekim 1588 Halep beylerbeyine ve Amid

⁷⁹ BOA, MD, C.6/1, Hüküm no: 437.

⁸⁰ Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, s. 197

⁸¹ Pojega kazasına bağlı olan Bomyevice(?) köyünde yasağcılarının belirlenenlerden ziyade para almamaları için uyarılmışlardır. Bkz. BOA, MD, C.85, Hüküm no: 239.

⁸² BOA, MD, C.6/1, Hüküm no: 316

⁸³ BOA, MD, C.6/1, Hüküm no: 316

kadınlarına gönderilen hükümde de yasakçıların halka zulüm etmeleri nedeniyle görevden alındıkları belirtilmektedir⁸⁴.

16. yüzyılın sonları ve 17. yüzyılın ilk yarısı Yeniçeri Ocağı içinde ortaya çıkan huzursuzluklar⁸⁵ taşra yeniçerileri olan yasakçılarda da görülmüştür. 16.yüzyılın sonlarında Anadolu'da artan eşkiyalık hareketlerine yasakçılar da karışmıştır. Aynı tarihlerde eşkiyalık yapan sahte yeniçeriler türemiş ve kazalarda sakin olan yasakçılar zaman zaman bu sahte yeniçeriler ile işbirliğine gitmişlerdir⁸⁶. 1588 tarihinde bu durumda olanlar tutuklanarak İstanbul'a götürülmüştür⁸⁷.

II. Osman'ın öldürülmesinden sonra Anadolu'da yeniçerilere karşı bir düşmanlık başgöstermiştir. Erzurum'da Abaza Mehmet Paşa'nın yeniçerileri ortadan kaldırmak için yapmış olduğu isyanda yasakçılar da zarar görmüşler ve kıyımdan kurtulamamışlardır⁸⁸.

Şerafettin Turan, Yasakçıların, 1595'e kadar nüfuzlarını korumuş⁸⁹ olduklarını belirtse de daha sonraki zamanlarda yasakçı atamaları devam etmiş, yeniçeri ocağının kaldırılışına kadar yasakçılar pozisyonlarını korumuşlardır⁹⁰.

Sonuç

Yasakçılık görevi bir gelir kaynağı olarak düşünülmüş ve arz talep çerçevesinde hizmet verilmiştir. Güvenlik konusunda tedbir almak isteyen tebaa kendisine yasakçı istemiş hizmetten memnun kalmadığı durumda da merkeze memnuniyetsizliğini bildirmiştir. Yasakçılar kanun ve yasaların hayata geçirilmesinde önemli rol oynamışlardır.

Devlet kendisi için önemli ve kritik bulduğu bu göreve kulum diye tabir ettiği yeniçerilerden atama yapmıştır. Bu görevlendirme yönetiminin yeniçerilere olan güvenini gösterme açısından da bir gösterge kabul edilmiştir. Zaman zaman siyasette araç olarak da kullanılan yasakçılık, devlet ve yeniçeri arasında güç birliğinin kanıtı sayılmıştır. Yasakçının itibarı yüksek olduğundan yeniçeriler tarafından tercih edilmiştir. Bu görev yeniçeriler için uygulamada ödül niteliğinde kullanılmıştır.

Fatih devrinden itibaren taşrada daha çok mali konularda görevlendirilen yasakçılar Kanuni devrinden itibaren Anadolu'da yaygınlaşmış ve bu

⁸⁴ BOA, MD, C.64, Hüküm no: 144. Bu duruma başka bir örnek tereke yasakçılığundan ihmal olan Şüca Çavuş görevden alınmıştır. Bkz. BOA, MD, C.16, Hüküm no: 186.

⁸⁵ İlgürel, "Yeniçeriler", s. 392.

⁸⁶ BOA, MD, C.64, Hüküm no: 130; İlgürel, "Yeniçeriler", s. 392; Ergenç, XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya, s.73.

⁸⁷ Za 996 / 25 Eylül 1588 BOA, MD, C.64, Hüküm no: 130.

⁸⁸ Orhan Ş. Gökyay, II. Sultan Osman'ın Şehâdeti, Atsız armağanı, İstanbul, 1976, s. 201, vd.

⁸⁹ Turan, Şehzâde Bayezid Vak'ası, s.176-177.

⁹⁰ "Ankara", İnönü Ansiklopedisi, C.III, MEB, 1949, s.52.

yaygınlaşmada mali çıkarları korumanın yanında asayişi sağlama da söz konusu olmuştur.

Yasakçılar, yetki bakımından geniş haklara sahip olarak taşrada görevlendirilmişler, görev ve yetki bakımından sancakbeyi ve kadıların yetki alanlarına girmeleri nedeniyle taşra üst yönetimi tarafından istenmez olmuşlardır.

Görevleri, hatta kişisel yaşantıları özel kanunlara bağlı olan kapıkulları doğrudan doğruya halk üzerinde sorumluluk üstlenmişlerdir. 16. yüzyılın sonlarından itibaren bu sorumluluklar yeniçeri teşkilatının içinde başgösteren yozlaşmaya paralel olarak yerine getirilmemeye başlanmıştır. Devletin ve halkın yeniçerilere olan güveni azaldığında bu yapılanma içinde de sorunlar ortaya çıkmış halk için sorun çözücü olarak gönderilen yasakçılar sorun olmaya başlamışlardır. Yasakçıların merkezden uzak olmaları ve kendilerini merkezin temsilcisi olarak görmeleri yasadışı faaliyet göstermelerini kolaylaştırmıştır. Yeniçeri ocağının kapatılması ile de tamamen kaldırılmışlardır.

Kaynakça

BOA, MD, C.3, Hüküm no: 110.

BOA, MD, C.5, Hüküm no: 482.

BOA, MD, C.6, Hüküm no: 127, 316, 437, 691.

BOA, MD, C.12, Hüküm no: 1035.

BOA, MD, C.16, Hüküm no: 186.

BOA, MD, C.64, Hüküm no: 130, 144.

BOA, MD, C.82, Hüküm no: 111, 265.

BOA, MD, C.85, Hüküm no: 76, 142, 150, 152, 180, 205, 239, 456, 457, 527, 608, 609, 617, 618, 710.

Akdağ, Mustafa, *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimai Tarihi (1453-1559)*, C.II, İstanbul: Cem Yay., 1995.

Akgündüz, Ahmet, "Osmanlı Kanunnameleri (Doğuşu, Çeşitleri ve Tarihi Seyri)", *Türkler*, (Editör: Kemal Çiçek, Salim Koca), C.10.

Alyot, Halim, *Türkiye'de Zabıta Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu*, Ankara:Kozan Ofset, 2008.

Anhegger, Robert, Halil İnalçık, *Kânûnâme-i Sultânî Muceb-i Örf-i Osmânî. II. Mehmed ve II. Bayezid Devirlerine Ait Yasaknâme ve Kanunâmeler*, Ankara:TTK, 1956.

Busbecq, Ogier Ghislain de, *Türk Mektupları*, Çev. Hüseyin Cahit Yalçın, İstanbul: Remzi Kitapevi, 1939.

Ergenç, Özer, *XVI. Yüzyılın Sonlarında Bursa*, Ankara: TTK, 2006.

Ergenç, Özer, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara: Ankara Enstitüsü Vakfı, 1995.

Gökyay, Orhan Ş., *II. Sultan Osman'ın Şehâdeti, Atsız armağanı*, İstanbul, 1976.

İlgürel, Mücteba, "Yeniçeriler", *İ.A*, C.13.

İnönü Ansiklopedisi, "Ankara", C.III, MEB, 1949.

Kahramanlı, Seyit Ali, Dağlı, Yücel, *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: İstanbul*, 1. Cilt, 2. Kitap, İstanbul:YKY, 2008.

- Koçi Bey Risalesi*, (Sadeleştiren: Zuhuri Danışman), İstanbul: MEB, 1993, s.79-80.
- Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.III, Tan Matbası, 1959.
- Murphey, R., "Yeñi Ceri", *EP*, XI.
- Ortaylı, İlber, *Türkiye Teşkilât ve İdare Tarihi*, Ankara: Cedit Yay, 2007.
- Özkul, Ali Erdal, *Kıbrıs'ın Sosyo-Ekonomik Tarihi 1726-1750*, İstanbul: İletişim, 2006.
- Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.III, İstanbul: MEB, 1971.
- Şeker, Mehmet, *Gelibolulu Mustafa 'Âlî ve Mevâ 'idü'n – Nefâis Fî-Kavâ 'idi'l – Mecâlis*, Ankara: TTK, 1997.
- Şeyhi, *Şeyhi Divanı: Tarama Sözlüğü ve Nüsha Farkları*, Ankara:TDK, 1942.
- Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*, C.IV, Ankara: TDK, 1957.
- Taş, Hülya, *XVII. Yüzyılda Ankara*, Ankara: TTK, 2006.
- Hikmet Tongur, *Türkiye'de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişimi*, Ankara: Kanaat Basımevi, 1946.
- Turan, Şerafettin, *Kanuni'nin Oğlu Şehzâde Bayezid Vak'ası*, Ankara: TTK, 1961.
- Unat, Faik R eşit, 'Sadrazam Kemankeş Kara Mustafa Paşa Lâyhası', *Tarih Vesikaları*, C. I, S. 1-6, Haziran 1941- Mayıs 1942.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devlet Teşkilatı'ndan Kapıkulu Ocakları*, C.I, Ankara:TTK, 1988.
- Uzunçarşılı İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, Ankara:TTK, 1984.